

שימוש בפרקטיקות יעילות להתנהלות קבוצתית

פורום ניתוח התנהגות, אפריל 2022

מאת: מירי ירדני

מנהלת מקצועית באלוטפים

Kestner, K. M., Peterson, S. M., Eldridge, R. R., & Peterson, L. D. (2019). Considerations of baseline classroom conditions in conducting functional behavior assessments in school settings. *Behavior Analysis in Practice*, 12(2), 452-465

ALUT
The Israeli
Society
for Children
and Adults
with Autism

אלוט
אגודה
לאומית
לילדים
ובוגרים
עם אוטיזם

כל הזכויות שמורות ל"אלוט" - אגודה לאומית לילדים ובוגרים עם אוטיזם.
אין להעתיק, להפיץ, להציג בפומבי, או למסור לצד שלישי, מסמך זה, כולו או חלק
ו/או לעשות בו כל שימוש, ללא קבלת אישור מראש ובכתב, מאת חטיבת הידע של
אלוט: yeda@alut.org.il.

החטיבה לפיתוח ידע, מחקר והכשרה | yeda@alut.org.il | 073-3438846
5358301, גבעתיים 1, כורזין

אוטיזם: להכיר. לקבל. לשלב

כל סביבה באלוטף הינה סביבת למידה

איך לומדים בקבוצה?

איך לומדים בסיטואציה קבוצתית שלא בנינו במדויק מראש?

במה יועילו פרקטיקות קבוצתיות?

הקניית פרקטיקות יעילות בהתנהלות המטפלות בפעילויות קבוצתיות, כולל במצבים בהם:

- המטפלת לא מכירה היטב את הילד (למשל מכיתת גן אחרת).
- המטפלת לא מכירה היטב את התוכנית הפרטנית והמטרות האישיות של הילד.
- יש מספר מועט של מטפלות על מספר רב של ילדים.

נקודת המוצא היא שהמקדימים והתוצאות שנמצאים בסביבה הטבעית בכיתת הגן משפיעים על ההתנהגויות של הילדים (נאותות ולא נאותות).

אילו פרקטיקות בהתנהלות קבוצתית נמצאו יעילות במחקרים?

- מתן קצב הזדמנויות גבוה לתגובה
- משך זמן המעברים
- תכנים מותאמים לרמה נוכחית של הילדים
- אופן מתן ההנחיה (קצר, ספציפי, 'עשה!')
- משוב וחיזוקים להתנהגויות מותאמות בקבוצה

יתרונות של הערכת ושימוש בפרקטיקות קבוצתיות

- פרקטיקות קבוצתיות להגברת השתתפות עשויות להיות במקביל למספר ילדים, כך שגם הילדים הפחות בעיתיים יקבלו הזדמנויות מרובות ללמידה וחיזוקים בסביבות אלו.
- ביסוס פרקטיקות יעילות קבוצה עשויות להוריד בעיות התנהגות ולהגביר התנהגויות מותאמות בסביבות קבוצתיות.
- ניתן למנוע כך שימוש בהתערבויות והערכות אינטנסיביות יותר סביב ילדים מסוימים.
- במקביל זה מעודד למידה יעילה יותר של הילדים בסביבות הקבוצתיות.
- פרקטיקות כאלה יוצרות אורה טיפולית בגן, ומגבירות סיכויי הצלחה של התערבויות פרטניות.

פרקטיקות התנהגותיות בניהול הגן

ניהול כיתה וטכניקות הוראה משפיעים על יעילות הלמידה והתנהגות בגן.

מחקרים מראים כי רמות נמוכות של שבח קשורות לשיעורים גבוהים של התנהגות לא מותאמת בכיתה.

ביסוס פרקטיקות כיתתיות יעילות יכול לשפר תוצאות לימודיות ולהפחית התנהגות לא רצויה.

כדאי לבחון תנאים כיתתיים כדי להשפיע על אלו.

משתנים התנהגותיים משמעותיים בכיתה

- OTR - מספר הזדמנויות להגיב- כאשר הוא נמוך, הלמידה אינה יעילה מספיק.
- ASR - תגובתיות אקטיבית של הילד- קשורה למדד הקודם, ובהתאם לכך רמות נמוכות של מדד זה קשורות ללמידה פחותה.
- זמן של מעברים- ילדים מאבדים זמן יעיל של למידה בזמנים ארוכים של מעברים. כידוע זמנים אלו מזמנים בעיות התנהגות.
- אופן מתן הנחיה/הוראה.
- תוכנית ההוראה- עליה להיות מותאמת לרמה הנוכחו

ASR ו-OTR – מדידה של קצב ההוראות ושל התגובות של הילדים להנחיות

• OTR - נרצה קצב גבוה של הזדמנויות לתגובה. הקצב צריך להיות מהיר אך מותאם לכל הילדים. קצב גבוה קשור ליותר תגובות נכונות ולהתנהגות משימתית.

• ASR - תגובתיות נצפית של הילדים - קצב גבוה של אקטיביות של הילדים מעודד למידה ומפחית בעיות התנהגות..

דוגמאות להזדמנויות או לתגובות בפעילויות בגן- כמה תנועות יש בשיר שצריך לחקות, כמה תנועות או פעולות הילד מצופה לעשות בתוך יצירה/משחק/בחול, לכמה מתקנים הילד ניגש בחצר..

איך נגביר ASR?

ניצור מצבים בהם כל ילד יכול לענות, ולא ניתנת אפשרות למענה רק לילד אחד.

למשל:

- לאפשר תגובה משותפת- לדוגמא: במפגש לשאול "מה זה?", וכולם יכולים לענות.
- לאפשר תגובה לא מילולית- למשל על ידי הרמת כרטיסיות שהוכנו מראש, או לחיצה על לוח ממוחשב.

התאמת תוכנית ההוראה

- מומלץ לייצר אצל הילדים 80% הצלחה בחומר נלמד חדש, למשל כשמלמדים על נושא חדש במפגש.
- ככל שנאפשר לילד אפשרויות להגיב, כך נוכל להעריך טוב יותר את ההתקדמות שלו.
- רמת החומר צריכה להיות לא קלה מדי ולא קשה מדי.
- לילד צריכות להיות מיומנויות קדם נדרשות.
- הפעילויות צריכות להיות מאתגרות אך לאפשר הצלחה (סיוע מותאם).

מדידת מידת התאמת תוכנית ההוראה

- על ידי מדידת תגובות נכונות ולא נכונות נוכל לקבוע האם הפעילות מותאמת לילדים.
- רמות נמוכות של דיוק יכולות להצביע על כך שהרמה גבוהה מדי, מה שיכול ליצור תסכול, שעמום, חוסר שיתוף פעולה וכו'.

איך נדייק את ההתאמה של ההוראה בפעילות?

- נשלב מטלות קלות עם קשות.
- נשקול האם המטפלות צריכות להיות קצרות או ארוכות.
- נאפשר בחירה בתוך ובין הפעילויות.
- מטלות קשות צריכות להיות קצרות ועם רלוונטיות פונקציונלית לילדים.
- למשל- לעלות על שרפרף כדי לתלות את התמונה על לוח התוכן במפגש.

משוב וחיזוקים

ASR מייצר הזדמנות למשוב- חיזוק, תיקון או הערה.

ההמלצה של החוקרים היא יחס של 1:5 בין משוב חיובי למשוב מתקן והערות.

חישבו כמה פעמים במפגש אנו עשויים להעיר לילדים כשהם יושבים

(לא לגעת בחבר, לא לקום, לא לשים בפה...)

וכמה אנחנו משבחים אותם על ישיבה והשתתפות.

סוגי משובים

- הערה - אמירה או מחווה של המבוגר המעידה על חוסר שביעות רצון מהתנהגות הילד. אין בה מידע על ההתנהגות המתאימה.
- משוב חיובי - כדי שיהיה יותר יעיל עליו להיות ספציפי להתנהגות.
- תיקון טעות - תיקון מותאם צריך להיות ישיר ומיידי, ועליו לכוון לתגובה הנכונה. כך שהמטפל נותן מודל להתנהגות הנכונה, ואז ניצור לילד הזדמנות נוספת להגיב שוב לפני הסיוע שניתן.

למשל - "רצית לגעת ביהלי, אפשר לתת לו כיף", "רצית לתלות תמונה, עכשיו שב ותכף הגננת תקרא לך".

זיכרו שגם בפעילויות גניות אפשר להשתמש במדרגי סיוע.

דרישות יעילות ומעברים

- מעברים לרוב מכילים דרישות מורכבות לילדים - עליהם לבצע בזמן זה מספר דרישות ברצף, לרוב ללא הוראה ישירה לפני כל מטלה. למשל חישוב מה כוללת היענות להנחיה "הולכים לאכול".
- מעבר יעיל גם מקטין חיזוק פוטנציאלי לבעיות התנהגות, ומאפשר לחזק היענות במעבר.
- אופן מתן ההנחיות בפעילויות משפיע על הסבירות שהילדים יענו להן.
- הוראות צריכות להיות ספציפיות, ברורות, מדויקות, ומנוסחות בפורמט של 'עשה'.

למשל- האם הצוות אומר 'לא קמים' או 'עכשיו יושבים'

'לא שמים בפה' או 'עכשיו מציירים'

איך אפשר לשפר את המעברים?

- הכנה יכולה מאוד לסייע למעבר.
- סימנים- מעברים צריכים להיות צפויים ועל התחלה וסוף ברורים המסומנים על ידי רמזים ויזואליים או שמיעתיים.

נקודה למחשבה

האם להכין את הילדים לפני כל מעבר?

האם להכין אותם מראש למה הולך להיות בתוך הפעילות עצמה?

למשל: "עכשיו יש יצירה ונצייר בגואש"

סיוע במעברים

יש לתת במעבר סיוע מוגבר כדי לא לאפשר בריחה במצבים אלו, וכדי למנוע בעיות התנהגות.

איזה סיוע ניתן במעברים?

- אם זיהינו כי לילד חסרות מיומנויות לבצע את המעבר, ניתן לו הוראה ישירה לגבי איך לבצע את המעבר, ו/או הדגמה.
- אם זיהינו כי הילד לא מזהה את הסימן של המעבר, נרצה לפתח לילד סדר פעילות
- קבוע וצפוי המכיל רמזים עקביים. נחזק על תגובתיות מיידית לסימנים אלו של המעבר.
- אם הקושי במעבר הוא מוטיבציוני, נפעיל התערבות סביב התוצאות להתנהגויותיו במעברים.

סיכום

מה כדאי למדוד בפעילויות קבוצתיות?

מדד ראשון - השתתפות בפעילויות הגניות

מורכב מ-3 חלקים:

1. מתן הזדמנויות לתגובה

- האם ההנחיה/שאלה הופנתה באופן קבוצתי או פרטני?
  - האם ההנחיה ניתנה בסגנון של עשה או אל תעשה?
  - האם ההנחיה כללה התנהגות ספציפית או לא?
- למשל - 'סיימנו' לעומת 'אוספים וקמים'.

נקודה לשקול מראש - על מי צופים - על הגנת, מטפלות מסוימות, כל הצוות...

2. תגובות הילד/ים להנחיה (ASR)

- נכונה, נכונה עם סיוע, לא נכונה, אין תגובה.

3. משוב שניתן לילד/ים - נציין מה היה סוג המשוב שניתן לילד:

- **משוב חיובי** - נפרט האם המשוב ספציפי או כללי
- נרשום גם האם השבחה ניתנה להתנהגות נכונה/מותאמת או להתנהגות לא נכונה/לא מותאמת.
- **משוב מתקן** - נכתוב איזה סיוע ניתן במשוב כדי לאפשר הצלחה.
- **הערה**.
- **חוסר תגובה** מצד המבוגרים להתנהגות של הילד/ים.

1. נמדוד את מספר ההנחיות שניתנו בפעילות קשורות להתנהגות חברתית, למשל לחלק חפצים, להסב תשומת לב

לילד שזקוק לעזרה...

נמדוד האם ההנחיה הייתה כללית או ספציפית, למשל: "אריק לא יכול לצייר" או "אריק צריך טוש".

2. נמדוד את תגובת הילד: מותאמת, מותאמת עם סיוע, לא מותאמת, אין תגובה.

3. נמדוד התנהגויות חברתיות ספונטניות של הילד/ים. נחליט מראש באיזה סוגי התנהגויות מדובר.

4. משוב של המבוגר לילד:

- מספר הערות להתנהגויות חברתיות, למשל- מטפלת שמעירה לילד שקם במפגש להרים רעשן שנפל לחבר.

- מספר השבחים שניתנו להתנהגויות חברתיות. נסמן אם השבח הוא ספציפי או כללי, למשל: "אתה חבר טוב" או "נהדר שנתת לו את המוצץ שלו".

- חוסר תגובה.

- משוב מתקן.

- נמדוד את משך המעבר.
- נסמן האם למעבר היה רמז ברור וידוע להתחלה.
- נשקול מראש במי צופים: גננת, מטפלות מסוימות, כל הצוות.
- נסמן את ההנחיות במעבר: האם הייתה הנחיה? הנחיה קבוצתית או אישית?
הנחיה של 'עשה' או 'אל תעשה'? הנחיה ספציפית או כללית?
- נסמן את תגובת הילד במעבר: מותאם, לא מותאם, מותאם עם סיוע, חוסר תגובה.
- נסמן את תגובת הגננת/מטפלת לילד במעבר:
משוב חיובי להיענות במעבר, הערה, משוב מתקן, חוסר תגובה.
האם ניתנה תגובה להתנהגות לא נאותה או לחוסר היענות במעבר.
- נסמן האם היה סמן ברור לסיום המעבר.